Nr 249.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ytterligare utgifter för försvarsändamål å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1943/44; given Stockholms slott den 21 april 1944.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Per Edvin Sköld.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 21 april 1944.

Närvarande:

Statsministern Hansson, ministern för utrikes ärendena Günther, statsråden Pehrsson-Bramstorp, Wigforss, Sköld, Eriksson, Quensel, Bergquist, Bagge, Andersson, Domö, Rosander, Gjöres, Ewerlöf, Rubbestad.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet samt, såvitt angår anskaffning av viss utrustning för motorfordon, även med chefen för folkhushållningsdepartementet ävensom, såvitt angår merkostnader för lagringsanläggningar för drivmedel, jämväl med statsrådet Domö, anmäler chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Sköld, följande ärenden angående medelsanvisning för försvarsväsendet å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1943/44. Med förmälan tillika, att ärendena vore av den natur, att medelsanvisning för ändamålen ansetts nu böra äskas av riksdagen utan hinder av de av chefen för finansdepartementet förordade principerna för framläggande

av framställningar om anslag å tilläggsstat till årets riksdag ävensom att närmare redogörelse för innebörden av ärendena under punkterna 1—7 samt 11 än som av det följande framginge icke borde lämnas till statsrådsprotokollet samt att ytterligare upplysningar i dessa ärenden borde få tillhandahållas genom de handlingar, som komme att överlämnas till riksdagens vederbörande utskott, anför departementschefen följande.

Egentliga statsutgifter.

FJÄRDE HUVUDTITELN.

C. Försvarskrafterna.

ARMÉN.

Sjukvård.

[1.] **15 c. Armén: Utrustning för sjukhuståg,** *reservationsanslag.* För transport på järnväg av krigsskadade ingår i krigsmaktens organisation ett antal sjukhuståg, vilka organiseras dels genom de militära myndigheternas försorg och dels av Svenska röda korset.

I skrivelse den 26 januari 1944 har *överbefälhavaren,* efter samråd med försvarets sjukvårdsförvaltning, järnvägsstyrelsen och överstyrelsen för Svenska röda korset, hemställt om anvisande av 1 041 600 kronor för viss utökning av antalet sjukhuståg samt ändrad sammansättning och utrustning av redan befintliga sådana tåg, bland annat syftande till utnyttjande i större utsträckning av boggievagnar i stället för tvåaxliga vagnar. Av överbefälhavarens skrivelse framgår, att kostnaderna för ifrågavarande åtgärder beräknats till 1 241 600 kronor samt att Svenska röda korset förklarat sig berett att svara för 200 000 kronor av detta belopp.

Sedan överbefälhavaren anmodats att angiva möjligheterna att bestrida ifrågavarande kostnader inom den i 1942 års försvarsbeslut beräknade kostnadsramen för försvarsväsendet, har överbefälhavaren i skrivelse den 6 mars 1944 anfört, att erforderliga medel skulle kunna frigöras på minst olägliga sätt, därest viss planerad ammunitionsanskaffning för armén begränsas. Överbefälhavaren har emellertid i likhet med sjukvårdsförvaltningen ansett kostnaderna vara huvudsakligen av beredskapsnatur, varför skäl funnes för att de borde belasta förskottsstaten.

Arméförvaltningens tygavdelning har i avgivet remissutlåtande föreslagit att, om berörda kostnader ansåges böra bestridas inom försvarsbeslutets kostnadsram, desamma måtte utgå från det för engångsanskaffning av ammunition för armén för femårsperioden 1942/47 beräknade beloppet av 71 500 000 kronor, i vilket fall tygavdelningen borde bemyndigas att till försvarets sjukvårdsförvaltning och järnvägsstyrelsen utbetala vederbörliga belopp.

Departementschefen. Av överbefälhavarens framställning framgår, att en utökning av antalet sjukhuståg är av behovet påkallad, om sjukvårdstjänsten i krig skall kunna fungera

tillfredsställande. Det förslag, som i sådant syfte framlagts av överbefälhavaren, ger mig icke anledning till erinran. Jag godtager även det framlagda förslaget till ändrad sammansättning av sjukhustågen och modernisering av deras utrustning. De åtgärder, som i sådant hänseende föreslagits, synas mig erforderliga för att sjuktransporterna skola kunna äga rum på ett ur sjukvårdssynpunkt lämpligt sätt. De framlagda kostnadsberäkningarna ha icke givit mig anledning till erinran.

Ehuru de åtgärder, som här avses, självfallet äro av stor betydelse ur beredskapssynpunkt, synas de mig dock, såsom åtminstone delvis sammanhängande med försvarets utbyggande enligt 1942 års försvarsbeslut, böra bekostas med anlitande av medel inom försvarsbeslutets kostnadsram. Dock är jag icke beredd att redan nu tillstyrka, att för ändamålet disponeras förutnämnda för ammunitionsanskaffning avsedda medel. Frågan om viss ändrad disposition av dessa medel torde få framdeles underställas riksdagen.

För bestridandet av kostnaderna för sjukhustågens anordnande lärer böra anvisas ett särskilt reservationsanslag av i avrundat tal 1 040 000 kronor. Av detta belopp böra 875 000 kronor, motsvarande kostnaderna enligt prisläget den 1 juli 1941, belasta försvarsbeslutets kostnadsram.

Åberopande det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Armén: Utrustning för sjukhuståg* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett *reservationsanslag* av 1 040 000 kronor.

Tygmateriel m. m.

[2.] **40 a. Armén: Anskaffning av viss utrustning för motorfordon,** *reservationsanslag.* I en den 1 mars 1944 dagtecknad promemoria har *överbefälhavaren* anmält ett av de rådande beredskapsförhållandena föranlett behov av anskaffning av däck och slangar för vissa för försvaret avsedda motorfordon. I anslutning härtill ha *arméförvaltningens tygavdelning, marinförvaltningen* och *flygförvaltningen* i särskilda skrivelser den 3 och den 17 mars 1944 gjort framställning om anvisande av medel för ifrågavarande ändamål. Medelsbehoven ha angivits till, för armén 2 250 000 kronor, för marinen 210 000 kronor och för flygvapnet 390 000 kronor.

Departementschefen.

Då det under rådande förhållanden är av största vikt att ifrågavarande materiel snarast anskaffas, tillstyrker jag bifall till de föreliggande framställningarna. Enär medelsanvisningen sammanhänger med rådande extraordinära förhållanden, böra kostnaderna icke belasta femårsplanens kostnadsram utan särskilda anslag äskas av riksdagen. I det följande under punkterna 4 och 6 upptager jag härav betingade medelsäskanden för marinen och flygvapnet. I detta sammanhang hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Armén: Anskaffning av viss utrustning för motorfordon* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett *reservationsanslag* av 2 250 000 kronor.

MARINEN.

Sjukvård.

[3.] **67 b. Marinen: Engångsanskaffning av sjukvårdsmateriel,** *reservationsanslag.* Vid 1941 års riksdag (skrivelse nr 57) beslöts bland annat anskaffande för arméns räkning av ett antal tunga (medelsvåra) kanoner av samma typ som de vid kustartilleriet befintliga. I brev den 7 mars 1941 bemyndigade Kungl. Maj:t arméförvaltningens tygdepartement att anskaffa dessa kanoner jämte viss utrustning för i brevet angiven beräknad totalkostnad.

Genom beslut den 9 april 1943 medgav Kungl. Maj:t i enlighet med 1942 års försvarsbeslut, att den artillerimateriel, som anskaffats eller komme att anskaffas med stöd av nyssnämnda beslut, finge överföras till kustartilleriet, varvid marinförvaltningen skulle övertaga materielens vård och förvaltning.

I skrivelse den 30 september 1943 har *marinförvaltningen* framhållit, att för ändamålet erfordrades jämväl utrustning med intendentur-, sjukvårds- och expeditionsmateriel. Kostnaderna härför ha uppgivits till sammanlagt 190 000 kronor. Förvaltningen har vidare anfört:

Enligt inhämtade upplysningar hade arméförvaltningens intendenturdepartement och sjukvårdsstyrelse icke tilldelats några särskilda anslag för utrustning av de förband, som med anledning av ifrågavarande tygmateriels anskaffning skulle nyuppsättas. Ej heller hade medel för berörda ändamål upptagits i kostnadsberäkningarna för marinen enligt femårsplanen, enär försvarsutredningen förutsatt, att fullständig utrustning för batterierna skulle erhållas från armén.

Över framställningen ha avgivits yttranden av arméförvaltningens intendenturdepartement och sjukvårdsstyrelse, chefen för armén och tillförordnade chefen för försvarsstaben. Av yttrandena framgår, att intendenturmateriel till ett värde av 93 616 kronor kan från armén ställas till marinförvaltningens förfogande utan ersättning men att erforderlig tyg- och sjukvårdsmateriel endast mot ersättning kan överföras till marinen. Enligt från marinförvaltningen inhämtade uppgifter uppgå kostnaderna för sistnämnda materiel till 76 000 kronor respektive 33 000 kronor.

Genom beslut den 17 mars 1944 har Kungl. Maj:t föreskrivit, att berörda intendenturmateriel skall utan ersättning ställas till marinförvaltningens förfogande.

Departementschefen. Av handlingarna i ärendet framgår, att de medel, som tidigare beräknats för anskaffande av ifrågavarande kanoner, icke avsett all den materiel, som erfordras för batteriernas fullständiga utrustande. Fältutrustningslistor funnos icke uppgjorda vid den tid, då medel för ändamålet äskades vid 1941 års riksdag. 1941 års försvarsutredning torde ha förutsatt, att den materiel, varom här är fråga, skulle kunna utan ersättning tillhandahållas av armén. Numera verkställd utredning har givit vid handen, att detta låter sig göra såvitt angår intendenturmateriel men däremot icke såvitt angår sjukvårds- och tygmateriel. För anskaffning av sjukvårds- och tygmateriel erforderliga medel, 33 000 kro-

nor respektive 76 000 kronor, torde därför böra ställas till marinens förfogande. Kostnaderna, av vilka sammanlagt 17 000 kronor kunna anses belöpa på prisstegring efter den 1 juli 1941, böra falla inom den av 1942 års riksdag för femårsperioden 1942/47 fastställda ekonomiska ramen för marinen.

Under punkten 5 i det följande hemställer jag om förslag till riksdagen om anvisande av 76 000 kronor för ifrågavarande tygmateriel. I detta sammanhang får jag under åberopande av det anförda hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Marinen: Engångsanskaffning av sjukvårdsmateriel* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett *reservationsanslag* av 33 000 kronor.

Flytande materiel, artillerimateriel m. m.

[4.] **92 a. Marinen: Anskaffning av viss utrustning för motorfordon,** *reservationsanslag.* Under hänvisning till vad jag i det föregående under punkten 2 anfört rörande anskaffning för marinen av däck och slangar för vissa motorfordon hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Marinen: Anskaffning av viss utrustning för motorfordon* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett *reservationsanslag* av 210 000 kronor.

[5.] **93. Marinen: Anskaffning av artilleri- och annan teknisk materiel,** *reservationsanslag.* Under åberopande av vad jag i det föregående under punkten 3 anfört rörande anskaffning av viss tygmateriel för kustartilleriet hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Marinen: Anskaffning av artilleri- och annan teknisk materiel* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett *reservationsanslag* av 76 000 kronor.

FLYGVAPNET.

Flygmateriel m. m.

[6.] **128 a. Flygvapnet: Anskaffning av viss utrustning för motorfordon,** *reservationsanslag.* Under hänvisning till vad jag i det föregående under punkten 2 anfört rörande anskaffning för flygvapnet av däck och slangar för vissa motorfordon hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Flygvapnet: Anskaffning av viss utrustning för motorfordon* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett *reservationsanslag* av 390 000 kronor.

[7.] **134. Flygvapnet: Anskaffning av fatsköljningsapparater,** *reservationsanslag.* I skrivelse den 4 april 1944 har *flygförvaltningen* anfört, att ämbetsverket funnit erforderligt, att apparater anskaffades för rengöring av bensinfat vid

flygförbanden. Anskaffnings- och övriga därmed förenade kostnader ha beräknats till 65 000 kronor. Flygförvaltningen har hemställt om medgivande att anskaffa ifrågavarande apparater samt att bestrida kostnaderna härför från förskottsanslag.

Departementschefen. Enligt vad av framställningen framgår kräver flygvapnets drivmedelsförsörjning under den förstärkta försvarsberedskapen, att fyllning av bensinfat verkställes genom flygförbandens egen försorg. Då det är nödvändigt, att flygbensinen därvid skyddas mot förorening, förordar jag anskaffning av fatsköljningsapparater i enlighet med flygförvaltningens förslag. Flygförvaltningen har framhållit, att behovet av anordningarna gjort sig gällande under rådande beredskapsförhållanden, och därför föreslagit, att förskottsanslag skulle anlitas. Anordningarna äro emellertid av den natur att de normalt böra ingå i den planering för krigsförhållanden som äger rum redan i fred. För egen del anser jag med hänsyn därtill, att kostnaderna böra inräknas i kostnadsramen för försvarets utbyggande under budgetåren 1942/47. Särskilt anslag för kostnadernas bestridande bör i detta sammanhang äskas av riksdagen. Av de beräknade kostnaderna, 65 000 kronor, hänföra sig 6 000 kronor till prisstegring efter den 1 juli 1941.

Åberopande det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Flygvapnet: Anskaffning av fatsköljningsapparater* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett *reservationsanslag* av 65 000 kronor.

[8.] **Flygvapnet: Ytterligare medel till reservkraftaggregat vid vissa flygvapnets etablissement.** Genom brev den 27 februari 1942 ställde Kungl. Maj:t det av riksdagen (skrivelse 1942: 23, punkt 16) å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 under fjärde huvudtiteln anvisade reservationsanslaget av 728 000 kronor till Reservkraftaggregat vid vissa flygvapnets etablissement till flygförvaltningens förfogande, att av förvaltningen disponeras för anskaffning av sådana aggregat för Västmanlands flygflottilj i Västerås och Hässlö jämte centrala flygverkstadens i Västerås filial vid Hässlö, för Östgöta, Jämtlands, Västgöta och Göta flygflottiljer samt för centrala flygverkstäderna i Västerås och å Malmen.

För anskaffning av reservkraftaggregat för Skaraborgs, Södermanlands och Kalmar flygflottiljer samt Norrbottens flygbaskår ha medel tidigare ställts till förfogande genom särskilda brev.

Under erinran om vad sålunda förekommit har *flygförvaltningen* i skrivelse den 28 februari 1944 gjort framställning om ytterligare medel till ordnande av reservkraftförsörjningen vid sistnämnda flygförband och därvid anfört i huvudsak följande.

Vid detaljprövning av förslag till etablissementens förseende med elektrisk reservkraft hade förenklingar av det ursprungliga programmet i vissa fall kunnat genomföras, vilket medfört kostnadsminskningar. Vid Västmanlands flygflottilj och centrala flygverkstaden i Västerås med filial vid Hässlö kunde

sålunda frågan på ett ekonomiskt förmånligt sätt lösas genom framdragande av matarledningar från två olika kraftverk. Vidare kunde Östgöta flygflottilj och centrala flygverkstaden å Malmen försörjas från en gemensam reservkraftanläggning. Däremot vore de anvisade medlen otillräckliga för anordnande av reservkraftförsörjning vid Södermanlands och Kalmar flygflottiljer samt Norrbottens flygbaskår, varjämte vid Skaraborgs flygflottilj anordnat reservkraftaggregat efter flottiljens utökning icke ägde erforderlig kapacitet och på grund därav behövde utbytas mot ett större. Ehuru det på grund av osäkra leveransförhållanden icke vore möjligt att för närvarande framlägga en exakt beräkning av samtliga kostnader för ifrågavarande anläggningar, syntes anläggningarna kunna utföras utan överskridande av det belopp, vartill för ifrågavarande ändamål anvisade medel tillhopa uppginge, under förutsättning att omkring 60 000 kronor av förenämnda anslag av 728 000 kronor finge tagas i anspråk för envar av Skaraborgs, Södermanlands och Kalmar flygflottiljer samt Norrbottens flygbaskår.

I anslutning till vad sålunda anförts har flygförvaltningen hemställt om bemyndigande att för bestridande av anskaffningskostnader för reservkraftaggregat vid sistnämnda fyra etablissement taga i anspråk nämnda reservationsanslag av 728 000 kronor samt att beträffande samtliga i ämbetsverkets skrivelse omförmälda etablissements förseende med elektrisk reservkraft vidtaga de förenklingar som kunde befinnas ändamålsenliga.

Departementschefen.

Ifrågavarande kostnader synas lämpligen i enlighet med flygförvaltningens förslag böra bestridas från förutnämnda anslag å 728 000 kronor. Då en dylik användning av dessa medel innebär avvikelse från av riksdagen prövade grunder för medelsanvisningen, torde emellertid riksdagens medgivande härtill böra inhämtas. Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva

> att det å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 å driftbudgeten under fjärde huvudtiteln till Reservkraftaggregat vid vissa flygvapnets etablissement anvisade reservationsanslaget av 728 000 kronor må tagas i anspråk för ordnande av reservkraftförsörjningen jämväl vid andra flottiljer än de med anslaget ursprungligen avsedda.

Kapitalinvesteringar.

FÖRSVARSVÄSENDETS FASTIGHETSFOND.

Arméförvaltningens delfond.

[9.] **Vissa byggnadsarbeten för Bergslagens artilleriregemente.** Enligt 1942 års försvarsbeslut skall inrättas ett nytt artilleriförband, Bergslagens artilleriregemente, förlagt till Kristinehamn. För påbörjande av byggnadsarbetena vid regementet beräknade 1942 års riksdag (proposition 1942: 270, skrivelse nr 376) för budgetåret 1942/43 ett belopp av 2 000 000 kronor.

I skrivelse den 10 februari 1943 beräknade arméförvaltningen totalkostnaderna för etablissementets utbyggande till i runt tal 10 615 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941. På i proposition 1943: 222 närmare anförda skäl ansåg jag emellertid, att kostnaderna kunde begränsas till 10 050 000 kronor enligt nyssnämnda prisläge. Av en såsom bilaga till propositionen fogad tablå framgår vilka olika byggnadsobjekt som avsåges bliva tillgodosedda inom det av arméförvaltningen beräknade beloppet. — Riksdagen beräknade medel i enlighet med mitt förslag samt fann ej heller i övrigt anledning till erinran gent emot vad i ärendet anförts.

1944 års riksdag (skrivelse nr 107) har efter förslag av Kungl. Maj:t i årets statsverksproposition (kapitalbudgeten: bilaga 2) beräknat totalkostnaderna för kasernetablissementet till 9 985 000 kronor, sedan viss reducering av bostadsprogrammet ansetts motiverad.

Kungl. Maj:t har genom beslut den 11 juni och den 26 november 1943 fastställt situationsplan och vissa ritningar samt anvisat medel för påbörjande av vissa byggnadsarbeten, bland annat två pjäsexercishus, ingående i en första byggnadsetapp för regementet.

I skrivelse den 7 mars 1944 har *arméns fortifikationsförvaltning* anfört i huvudsak följande.

Av numera infordrade anbud framginge, att i byggnadsprogrammet ingående pjäsexercishus icke kunde utföras till den kostnad, som arméförvaltningen beräknat. Vissa merkostnader bleve oundvikliga.

Beträffande uppförandet av ett övningsförråd samt anläggande av skjutbanor vore en ändring av den tidigare fastställda situationsplanen påkallad.

Regementschefen hade därjämte uttalat önskemål om utnyttjande av regementets manskapsmatsal såsom biograflokal. I anledning därav föreslogo fortifikationsförvaltningen, att ett filmapparatrum skulle utbyggas vid matinrättningsbyggnadens ena gavel. Kostnaden härför beräknades till 10 000 kronor enligt nuvarande prisläge.

Härjämte hade arméchefen framhållit nödvändigheten av att särskilt utrymme beräknades för fotografiundervisning och fotograferingsarbeten. Vidare erfordrades utrymme för viss radiostation, som tidigare icke medtagits i kalkylerna. Här ifrågavarande utrymmen liksom ett för kvinnlig personal avsett dagrum, varav behov förelåge, syntes lämpligen kunna förläggas till kanslibyggnadens källarvåning, där på grund av terrängens lutningsförhållanden ett dagsbelyst källarutrymme kunde erhållas. Kostnadsökningen för kanslibyggnaden i anledning av sålunda föreslagna nytillkommande utrymmen — inklusive en mindre utökning av skyddsrummen — kunde beräknas till 34 500 kronor enligt prisläget den 1 juli 1943.

Jämväl för marketenteribyggnaden syntes det på grund av terrängens lutningsförhållanden ändamålsenligt att anordna källare under hela byggnaden och icke, såsom ursprungligen beräknats, endast under en del av densamma. Det därigenom tillkommande utrymmet borde utnyttjas dels såsom förrådslokal för gummiringar — härför avsåges eljest en särskild byggnad bliva uppförd — dels ock såsom motorlektionsrum, för vilket ändamål lokal icke tidigare beräknats. Slutligen hade framkommit krav på anordnande av mekanisk luftkonditionering i kökslokaler och mässar. Enligt fortifikationsförvaltningens beräkningar kunde merkostnaderna för byggnaden på grund av sålunda föreslagna förändringar i byggnadsprogrammet uppskattas till — efter frånbragande av kostnaden för den planerade förrådsbyggnaden för gummiringar

m. m., vilken byggnad enligt det nu föreliggande förslaget icke erfordrades — i runt tal 23 000 kronor enligt nuprisläge.

Merkostnaderna utom beträffande pjäsexercishusen uppginge således enligt prisläget den 1 juli 1943 till (10 000 + 34 500 + 23 000 + 4 000 för administration m. m. =) 71 500 kronor. Emellertid kunde vissa besparingar i kostnaderna för andra i byggnadsprogrammet ingående arbeten förutses, varför merkostnaderna beräknades kunna i sin helhet täckas inom ramen för tillgängligt anslagsbelopp.

I anledning av vad arméns fortifikationsförvaltning i skrivelsen den 7 mars 1944 anfört rörande ändrad situationsplan samt beträffande merkostnader för uppförande av pjäsexercishus har Kungl. Maj:t genom brev den 17 mars 1944 dels fastställt reviderad situationsplan, dels ock medgivit, att fortifikationsförvaltningen finge till bestridande av merkostnader för uppförande av ifrågavarande två pjäsexercishus av uppkomna besparingar å de medel, som anvisats för uppförande av i första byggnadsetappen för regementet ingående byggnader, taga i anspråk i brevet närmare angivet belopp. Beträffande framställningen, i vad den avsåge föreslagna ändringar i byggnadsprogrammet för regementets matinrättningsbyggnad, kanslihus och marketenteribyggnad, har Kungl. Maj:t ännu icke meddelat beslut. *Departementschefen.*

Enär de ändringar, som förordats i programmet för sistnämnda byggnader, synas ändamålsenliga samt merkostnaderna — enligt vad som nu kan bedömas — kunna rymmas inom ramen för tillgängliga medel, vill jag förorda bifall till fortifikationsförvaltningens förslag. Då beslut i överensstämmelse härmed får anses delvis innebära en ursprungligen icke avsedd utökning av kasernetablissementets byggnadsvolym och ärendet kan utan att byggnadsarbetena mer avsevärt fördröjas underställas riksdagens prövning, anser jag mig böra föreslå, att riksdagens medgivande inhämtas att vidtaga ändringar i byggnadsprogrammet i huvudsaklig överensstämmelse med det av mig förordade förslaget.

Jag får således hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva

> att byggnadsprogrammet för Bergslagens artilleriregementes kasernetablissement må utformas i huvudsaklig överensstämmelse med vad i det föregående av mig anförts.

[10.] **Verkstadsbyggnad vid Skånska luftvärnskåren.** Sedan riksdagen (skrivelse 1943: 335) anmält sitt beslut i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag för budgetåret 1943/44 till vissa byggnadsföretag för armén och marinen m. m., har i en av Kungl. Maj:t genom brev den 30 juni 1943 fastställd plan över vissa byggnadsarbeten m. m., som skulle komma till utförande under femårsperioden 1942/47 med anlitande av det för nämnda budgetår under arméförvaltningens delfond anvisade investeringsanslaget av 24 000 000 kronor, upptagits bland annat ett belopp av 160 000 kronor för verkstadsbyggnad vid Skånska luftvärnskåren, motsvarande, enligt prisläget den 1 juli 1941,

det i 1943 års statsverksproposition för ändamålet beräknade beloppet av 173 000 kronor.

Till fullgörande av ett i samma brev meddelat uppdrag har *arméförvaltningens fortifikationsstyrelse* i en med ämbetsverkets *tygdepartement* gemensam skrivelse den 26 november 1943 avgivit förslag till utförande av ifrågavarande verkstadsbyggnad och därvid anfört i huvudsak följande.

I förhållande till det förslag till verkstadsbyggnad, som legat till grund för medelsberäkningen i 1943 års statsverksproposition, innebure det nu föreliggande förslaget en delvis ändrad planlösning, varjämte under del av byggnaden källare utschaktats för beredande av utrymme för skyddsrum, reservdelsförråd och laddningsrum för ackumulatorer. Enligt av styrelsen gjord utredning beräknades kostnaderna enligt prisläget den 1 juli 1941 till följande belopp:

Byggnadsarbeten	kronor	123 600
Elektriska arbeten	»	17 800
Rörtekniska arbeten	»	40 900
Utvändiga arbeten:		
Väg- och planeringsarbeten	»	10 500
Elektriska arbeten	»	3 900
Värmeledningskulvert	»	8 700
Vatten- och avloppsledningar	»	1 300
Stängsel	»	2 000
Administration och oförutsett cirka 6 %	»	13 100
Summa	kronor	221 800

Den sedan den 1 juli 1941 inträffade prisstegringen beräknades för närvarande uppgå till omkring 15 %, varför det totala medelsbehovet uppginge till (221 800 + 33 200 =) 255 000 kronor.

I förhållande till tidigare kostnadsberäkning förelåge sålunda en merkostnad, som hänförd till nuvarande prisläge uppginge till [255 000 — (160 000 + $\frac{15}{100}$ × 160 000) =] 71 000 kronor. Emellertid funne styrelsen det möjligt att bestrida merkostnaden av besparingar å de anslag på sammanlagt 6 950 000 kronor, som genom särskilda brev ställts till styrelsens förfogande av det för budgetåret 1941/42 för uppförande av nybyggnader för luftvärnsartilleriets beredskapsdivisioner i Sundsvall och Malmö m. m. anvisade reservationsanslaget av 7 750 000 kronor.

Med hänsyn till att kasernetablissementet i övrigt i huvudsak vore färdigställt och inflyttning i detsamma påginge syntes det synnerligen angeläget, att verkstadsförhållandena vid kåren utan dröjsmål ordnades.

Under åberopande av vad sålunda anförts ha tygdepartementet och fortifikationsstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte *dels* till fortifikationsstyrelsens förfogande för byggnadsföretaget ställa ett belopp av 160 000 kronor jämte 24 000 kronor, motsvarande till 15 % beräknad prisstegring å beloppet 160 000 kronor, eller tillhopa 184 000 kronor, *dels och* medgiva att återstående kostnader, 71 000 kronor, måtte av fortifikationsstyrelsen få bestridas på sätt ovan angivits.

Beträffande anledningen till att det tidigare framlagda förslaget till verkstadsbyggnad vid Skånska luftvärnskåren frångåtts har arméns fortifikationsförvaltning i yttrande i ärendet den 4 mars 1944 anfört i huvudsak följande.

I fortifikationsstyrelsens den 5 april 1941 framlagda förslag till ordnande av förläggningarna för luftvärnsartilleriets beredskapsdivisioner i Malmö och Sundsvall hade förutsatts, att vid vartdera etablissementet skulle uppföras en verkstadsbyggnad enligt ritningar, som uppgjorts genom försorg av dåvarande försvarsväsendets verkstadsnämnd. De föreslagna byggnaderna hade varit lika och hade med hänsyn till de olika byggnadskostnaderna på respektive orter kostnadsberäknats till 157 000 kronor för Malmö och 176 300 kronor för Sundsvall exklusive utvändiga arbeten och administrationskostnader.

I propositionen 1941: 267 upptogs för verkstadsbyggnaden i Sundsvall ett av militära byggnadsutredningen tillstyrkt belopp av 149 300 kronor exklusive kostnader för yttre arbeten och administration, under det att medel för verkstad i Malmö icke beräknades i sagda proposition. Då arméförvaltningens tygdepartement och fortifikationsstyrelse sedermera i skrivelse den 27 augusti 1942 framlagt det till grund för beräkningen i 1943 års statsverksproposition liggande förslaget om verkstadsbyggnad i Malmö, hade ritningarna till denna byggnad, vilka upprättats genom tygdepartementets försorg, helt överensstämt med nämnda av verkstadsnämnden utarbetade förslag till byggnaden i fråga. Kostnaderna hade därvid med hänsyn till inträffad prisstegring beräknats till 173 000 kronor. På grund av förbiseende hade emellertid därvid icke upptagits några kostnader för yttre arbeten och administration.

I ett den 7 september 1942 avgivet förslag till, bland annat, ordnande av förläggningen för Sundsvallsdivisionen, innefattande bland annat förslag till verkstadsbyggnad, hade emellertid de ursprungliga ritningarna till dylik byggnad omarbetats för tillgodoseende av vissa nytillkomna utrymmesbehov, nämligen dels anordnande av källare för inrymmande av reservdelsförråd, pann- och bränslerum samt ökat utrymme för laddningsrum för ackumulatorer, dels ock utökning av omklädnadsrum och toalettrum, varjämte i samband härmed vissa mindre omgrupperingar av lokalerna företagits. Kostnaderna för byggnadens uppförande, innefattande jämväl inträffad prisstegring men exklusive kostnader för yttre arbeten och administration — vilka i detta fall upptagits gemensamt med andra i framställningen berörda arbeten — hade av styrelsen beräknats till 210 000 kronor. Genom brev den 25 september 1942 hade Kungl. Maj:t ställt, bland annat, ifrågavarande belopp till fortifikationsstyrelsens förfogande.

Vid utarbetandet av förslag till verkstadsbyggnad vid Skånska luftvärnskåren hade av i samråd med tygdepartementet verkställd utredning framgått, att förändringar, i princip lika dem, som enligt det föregående blivit föreslagna och av Kungl. Maj:t sedermera godkända i fråga om verkstadsbyggnaden i Sundsvall, erfordrades jämväl beträffande nu ifrågavarande verkstadsbyggnad. Sålunda hade befunnits erforderligt att dels i källare inrymma reservdelsförråd — avsett för lager av järn, plåt och annan mera skrymmande materiel, som icke lämpligen kunde placeras i bottenvåningens verktygs- och reservdelsförråd — jämte ökat utrymme för laddningsrum och lagerrum för ackumulatorer, dels — enligt krav från yrkesinspektionen — utöka omklädnadsrum och toalettrum, dels ock vidtaga vissa omgrupperingar av lokalerna. Därjämte hade befunnits nödvändigt att i källaren anordna ett skyddsrum för verkstadspersonalen, för vilket ändamål tagits i anspråk det utrymme som i verkstadsbyggnaden i Sundsvall disponerats för pann- och bränslerum. Skiljaktigheten härutinnan föranleddes därav, att verkstaden i Sundsvall förlagts omedelbart intill i berg utsprängt förrådsutrymme, vid vilket förhållande verkstadens skyddsrum bedömdes kunna utgå, medan det å andra sidan visat sig oekonomiskt att beträffande samma verkstad ansluta uppvärmningssystemet till etablissementets centrala värmeanläggning. Merkostnaderna

i förhållande till tidigare föreslagen verkstadsbyggnad fördelade sig sålunda, för tillkomna utrymmesbehov 22 400 kronor, för yttre arbeten 26 000 kronor, samt för administration m. m. 13 100 kronor eller tillhopa 61 500 kronor motsvarande enligt nuvarande prisläge 71 000 kronor.

Departementschefen. Som av det anförda framgår har för budgetåret 1943/44 under kapitalbudgeten, arméförvaltningens delfond, beräknats ett belopp av 173 000 kronor för verkstadsbyggnad vid Skånska luftvärnskåren. Detta belopp motsvarar enligt prisläget den juli 1941 160 000 kronor, vilket belopp för avsedda byggnadsföretag upptagits i förenämnda den 30 juni 1943 fastställda plan.

Enligt nu föreliggande framställning ha kostnaderna för byggnadsföretaget uppskattats till 255 000 kronor, varav å prisstegring efter den 1 juli 1941 belöper ett belopp av 33 200 kronor. Merkostnaden har till en del föranletts av att kostnader för yttre arbeten och administration, vilka icke medräknats i de ursprungliga kostnadskalkylerna, numera tillagts. Den återstående merkostnaden belöper på ökade utrymmen för förråd, lager och skyddsrum m. m. Enär det föreslagna utförandet av denna verkstadsbyggnad i stort sett överensstämmer med vad som tidigare godtagits beträffande motsvarande byggnad för Sundsvalls luftvärnskår, finner jag mig kunna tillstyrka, att verkstadsbyggnad för Skånska luftvärnskåren utföres i enlighet med föreliggande förslag.

I ärendet har hemställts, att till bestridande av uppkommande merkostnader måtte få tagas i anspråk 71 000 kronor från det för budgetåret 1941/42 under arméförvaltningens delfond anvisade reservationsanslaget av 7 750 000 kronor till Nybyggnader för luftvärnsartilleriets beredskapsdivisioner i Sundsvall och Malmö m. m. Denna hemställan tillstyrker jag men föreslår, enär den ifrågasatta användningen av nämnda anslag innebär ändrad medelsdisposition i förhållande till vad riksdagen medgivit, att frågan i denna del underställes riksdagens prövning.

Jag får därför hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva

> att till bestridande av uppkommande merkostnader för uppförande av verkstadsbyggnad vid Skånska luftvärnskåren må tagas i anspråk förefintlig behållning å det för budgetåret 1941/42 å kapitalbudgeten under försvarsväsendets fastighetsfond, arméförvaltningens delfond, anvisade reservationsanslaget av 7 750 000 kronor till Nybyggnader för luftvärnsartilleriets beredskapsdivisioner i Sundsvall och Malmö m. m.

[11.] **10f. Merkostnader för lagringsanläggningar för drivmedel.** För utförande i enlighet med av Kungl. Maj:t fastställda utbyggnadsplaner av vissa bombsäkra lagringsanläggningar för drivmedel för försvarsväsendets räkning ha i olika sammanhang medel ställts till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förfogande. För en första utbyggnadsetapp ha anlitats två av 1941 års riksdag (skrivelse nr 53; jfr riksdagens skrivelse 1942: 254) å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 såsom kapitalinvesteringar i fonden för förlag till statsverket anvisade reservationsanslag av tillhopa 6 000 000 kronor till ytterligare

medel till sprängningsarbeten m. m. för oljelagring samt till ytterligare medel till cisternanläggningar för oljelagring. För komplettering av dessa anläggningar ha vidare anvisats 820 000 kronor från vederbörligt förskottsanslag under kapitalbudgeten (jfr propositionen 1943: 2, bil. 13 punkt 1 samt riksdagens skrivelse 1943: 25) samt anlitats tillhopa 1 970 000 kronor av medel, som anvisats i annan ordning. Till förfogande för utförande av dessa anläggningar ha sålunda stått (6 000 000 + 820 000 + 1 970 000 =) 8 790 000 kronor.

För utförande av ytterligare anläggningar av ifrågavarande slag ha vidare tagits i anspråk 2 635 000 kronor av det av riksdagen såsom kapitalinvestering i försvarsväsendets fastighetsfond, arméförvaltningens delfond, å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisade reservationsanslaget av 2 715 000 kronor till uppförande av lagringsanläggningar för drivmedel m. m. (propositionen 1943: 251, riksdagens skrivelse 1943: 338).

Med bifall till Kungl. Maj:ts i propositionen 1943: 157 framlagda förslag har riksdagen (skrivelse 1943: 160) medgivit, att behållningen å till anläggningar för oljelagring ovan jord anvisade reservationsanslag må efter Kungl. Maj:ts prövning disponeras till täckande av uppkommande ytterligare medelsbehov för oljelagringsanläggningar, till vilkas utförande medel i annan ordning av riksdagen anvisats.

Sedan det visat sig, att de medel som sålunda stått till förfogande för utförande av ifrågavarande anläggningar icke komme att förslå för anläggningarnas färdigställande, har *väg- och vattenbyggnadsstyrelsen* i skrivelse den 5 april 1944 (handelsdepartementet) hemställt, att disponibel behållning, 980 000 kronor, å anslag till anläggningar för oljelagring ovan jord måtte få disponeras för täckande av ytterligare medelsbehov för de i det föregående först omnämnda anläggningarna. Styrelsen anmälde därvid tillika, att det belopp som erfordrades för färdigställandet av anläggningarna komme att avsevärt överstiga nämnda behållning av 980 000 kronor.

I särskilda skrivelser den 30 mars och den 12 april 1944 ha *överbefälhavaren* och *väg- och vattenbyggnadsstyrelsen* efter samråd sinsemellan gjort framställningar om ytterligare medel för färdigställande av anläggningarna, överbefälhavaren såvitt rör de anläggningar, för vilka medel anvisats av 1943 års riksdag, och styrelsen beträffande de övriga anläggningarna. Som skäl till de uppkomna merkostnaderna har i skrivelserna anförts i huvudsak följande.

De nya erfarenheter, som kunnat göras, sedan numera en del av anläggningarna tagits i bruk, hade givit vid handen, att vissa kompletteringar vore nödvändiga för att anläggningarna skulle fylla de krav på leveranskapacitet och säkerhet, som måste ställas på desamma. Sedan anläggningarna ursprungligen planerades, hade vidare förhållandena i flera avseenden undergått en utveckling, som i och för sig nödvändiggjorde vissa ändringar och kompletteringar. Sålunda hade nya erfarenheter gjorts beträffande exempelvis tryckluftsverkan vid bombnedslag samt kravet på skyddsåtgärder häremot. Vissa ändringar i det planerade utförandet hade i detta avseende redan vidtagits. Vid vissa av anläggningarna hade ökade kostnader uppkommit för redan utförda förstärkningsarbeten, vilka visat sig nödvändiga på grund av bergens

struktur. I de kostnadsberäkningar som legat till grund för medelsanvisningarna hade icke upptagits kostnader för målning av till anläggningarna hörande cisterner. Sedan ändamålsenlig målningsmetod numera utprovats, borde med hänsyn till risken av förstöring genom korrosion målning icke längre uppskjutas. Vidare hade ur militär synpunkt framkommit vissa ytterligare krav på anläggningarna, till vilka hänsyn icke tagits vid kostnadsberäkningarnas uppgörande. Slutligen måste med hänsyn till gällande bestämmelser rörande eldfarliga oljor vid vissa av anläggningarna uppföras bostäder för förrådsföreståndare.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har beräknat det ytterligare medelsbehovet för de av styrelsen angivna anläggningarna till 2 675 000 kronor enligt en skrivelsen vidfogad förteckning. Under förutsättning av bifall till styrelsens förenämnda framställning den 5 april 1944 har styrelsen hemställt, att för ändamålet (2 675 000 — 980 000 =) 1 695 000 kronor måtte ställas till styrelsens förfogande.

Överbefälhavaren har framhållit, att de för de av honom angivna anläggningarna beviljade medlen vid ett utförande av anläggningarna enligt nu angivna synpunkter icke försloge, därest anläggningarna skulle utföras i avsedd omfattning. För att genomföra byggnadsprogrammet för alla dessa anläggningar erfordrades ytterligare 891 000 kronor enligt en kostnadssammanställning som vidfogats överbefälhavarens skrivelse. Överbefälhavaren har hemställt, att 891 000 kronor måtte ställas till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förfogande för färdigställande av här ifrågavarande drivmedelsförråd.

Genom beslut den 14 april 1944 har Kungl. Maj:t (handelsdepartementet) i anledning av väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förenämnda framställning den 5 april 1944 medgivit, att återstående behållning å till anläggningar ovan jord anvisade reservationsanslag må av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen disponeras till bestridande av ytterligare kostnader för de av styrelsen angivna anläggningarna under iakttagande att nya arbeten å anläggningarna icke må igångsättas med mindre desamma kunna slutföras med anlitande av sålunda tillgängliga medel.

Departementschefen. Såsom framgår av den lämnade redogörelsen beräknas numera en avsevärd ytterligare medelsanvisning erforderlig för att de för krigsmaktens räkning avsedda bombsäkra lagringsanläggningarna för flytande drivmedel skola kunna i planerad omfattning färdigställas på sådant sätt, att de kunna fylla kraven på leveranskapacitet och säkerhet. Till en del föreligger redan ett betydande anslagsöverskridande. Enligt uppgift från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, i vars regi arbetena utföras, uppgå merkostnaderna för redan utförda arbeten och vidtagna åtgärder, vilka icke kunna återkallas, till omkring 1 300 000 kronor. Den föreliggande utredningen ger icke tillräcklig ledning för ett bedömande huruvida detta anmärkningsvärda anslagsöverskridande kunnat till någon del undvikas eller i vart fall i så god tid förutses, att frågan om ytterligare erforderlig medelsanvisning kunnat av Kungl. Maj:t och riksdagen fritt prövas. Det hade varit önskvärt, om de förhållanden, som föranlett anslagsöverskridan-

det, kunnat göras till föremål för närmare undersökning, innan framställning avlåtas till riksdagen om ytterligare medelsanvisning. Med hänsyn till angelägenheten av att arbetena snarast slutföras finner jag det dock nödvändigt, att frågan redan nu underställes riksdagens prövning. Det är min avsikt att föranstalta om ärendets överlämnande till statens sakrevision för närmare prövning av de omständigheter som påverkat anslagsöverskridandena.

Såsom av den föreliggande utredningen framgår finnas vissa möjligheter att nedbringa merkostnaderna genom begränsning av de redan beslutade anläggningarnas antal. Med hänsyn till det trängande behovet av bombsäkra lagringsanläggningar finner jag mig dock icke böra förorda en sådan åtgärd. För färdigställande och komplettering av samtliga anläggningar beräknas enligt det föregående kostnaderna till sammanlagt (1 695 000 + 891 000 =) 2 586 000 kronor utöver det belopp, som av Kungl. Maj:t redan från tillgängliga medel ställts till förfogande. Jag är icke beredd att utan närmare prövning godtaga dessa kostnadsberäkningar. Det synes icke osannolikt, att begränsningar kunna göras i de föreslagna anordningarna utan eftersättande av anläggningarnas användbarhet. Då jag i avsaknad av närmare hållpunkter för anslagsbehovets bedömande nu föreslår, att för ändamålet äskas 2 580 000 kronor, förutsätter jag, att av detta belopp kommer att disponeras endast så stor del som efter närmare prövning genom Kungl. Maj:ts försorg finnes böra ställas till förfogande.

Under åberopande av det anförda och med framhållande att de kostnader, om vilka här är fråga, såsom hänförande sig till äldre byggnadsföretag, icke böra belasta den för försvarets utbyggande under budgetåren 1942/47 beräknade kostnadsramen hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Merkostnader för lagringsanläggningar för drivmedel* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av 2 580 000 kronor.

Marinförvaltningens delfond.

[12.] **16 d. Slipar och förvaringsplatser för magnetstavar.** Sedan riksdagen genom skrivelse 1942: 23 å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisat ett reservationsanslag av 11 135 000 kronor till anskaffning av artilleri- och annan teknisk materiel, har Kungl. Maj:t genom brev den 27 februari 1942 medgivit, att av anslaget ett belopp av 600 000 kronor finge disponeras för anskaffning av viss minsvepningsmateriel, s. k. magnetstavar.

I skrivelse den 21 februari 1944 har *marinförvaltningen* hemställt, att 40 000 kronor måtte anvisas för anskaffning av slipar med maskinella anordningar samt anordnande av förvaringsplatser för ifrågavarande materiel.

Departementschefen.

Ifrågavarande slipar och förvaringsplatser äro erforderliga för att magnetstavarna skola kunna på betryggande sätt vårdas och underhållas.

Mot de framlagda kostnadsberäkningarna, slutande å 40 000 kronor, har jag intet att erinra. Med hänsyn till medelsanvisningens art synas kostnaderna

icke böra medräknas inom den av 1942 års riksdag för försvarsväsendet fastställda kostnadsramen.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Slipar och förvaringsplatser för magnetstavar* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av 40 000 kronor.

Med bifall till vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, under punkterna 1—12 hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Johan Treschow.

Stockholm 1944. K. L. Beckmans Boktryckeri.